Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

Hallintovaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta

Lausunto

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Keskeiset huomiot

1. Hyvinvointialueiden rahoituksessa ei tulisi sallia pistemäisiä kertaluontoisia leikkauksia, jotka horjuttavat rahoitusjärjestelmän uskottavuutta ja kannustimia talouden tasapainottamiseksi.
2. Tarvekertoimissa käytetyt laskentatiedot ja tiedot väestön muutoksista ovat rahoituksen maksatusvuoteen verrattuna useita vuosia vanhoja, mikä johtaa kasvavilla tai nopeasti ikääntyvillä alueilla useiden prosenttien jatkuvaan rahoitusvajeeseen.
3. Rahoituksen väestöperusteisen määräytymistekijän painoarvon vähentäminen kehittää rahoitusmallia vähemmän kannustavaksi.

Yleiset huomiot julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

Hyvinvointialue näkee positiivisena sen, että kehysriihen yhteydessä ei tehty merkittäviä leikkauksia hyvinvointialueiden rahoitukseen. Nykyisenkaltaisessa tilanteessa on vastuullista varmistaa hyvinvointialueiden onnistuminen riittävällä rahoituksella.

Hyvinvointialueiden rahoituksessa ei tulisi sallia pistemäisiä kertaluontoisia leikkauksia. Nyt esitettävät kertaluontoiset leikkaukset siirtymätasauksiin uhkaisivat toteutuessaan rahoitusjärjestelmän uskottavuutta ja heikentävät alueiden kannustimia talouden tasapainottamiseksi. Jos leikkauksia täytyy toteuttaa, tulisi yksittäiseen alueeseen kohdistuvien leikkausten sijaan muuttaa rahoituslakia siten, että vaikutus kohdistuu tasapuolisesti kaikkiin alueisiin, kuten tarkastella pysyvää siirtymätasausta.

Rahoituksen asukasperusteisuuden määräytymisen heikentäminen kehittää rahoitusmallia väärään suuntaan. Asukasperusteinen rahoituksen määräytyminen on merkittävä tehokkuuteen kannustava elementti rahoitusmallissa, sillä se kannustaa järjestämään kasvavan väestön palvelut kustannustehokkaammin. Rahoituksen painopistettä voidaan siirtää kannustavammaksi vähentämällä tarveperusteisen osuuden painoarvoa.

Rahoituksen määräytymistekijöiden (mm. asukasluku, hyte-kerroin) osalta olisi tarkoituksenmukaista käyttää mahdollisimman ajantasaista tietoa. Rahoitus kasvaa

viiveellä sellaisilla alueilla, joilla väestö kasvaa tai ikääntyy nopeasti. Tarvekertoimissa käytetyt laskentatiedot ja tiedot väestön muutoksista ovat rahoituksen maksatusvuoteen verrattuna useita vuosia vanhoja, mikä johtaa kasvavilla tai nopeasti ikääntyvillä alueilla noin useiden prosenttien jatkuvaan rahoitusvajeeseen.

Esimerkiksi Länsi-Uudellamaalla vaje vastaa käytännössä yhden keskikokoisen terveysaseman rahoituspohjan puuttumista pelkästään laskennassa käytettävän vanhentuneen tiedon takia.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää kehäpäätelmän, jossa hyvinvointialueilta edellytetään lain mukaista taloussuunnitelmaa, jota sitten käytetään tulevien vuosien talouden suunnittelussa. Alueiden toimittamia lain vaatimusten mukaisia taloussuunnitelmia voidaan pitää ylioptimistisina.

Rahoituslakiin tehtäviä muutoksia on tärkeä suunnitella ennakoivasti ja hyvinvointialueille tulee varmistaa riittävä aika vaikuttaa tosiasiallisesti omaan toimintaansa ennen kuin vaikutuksiltaan merkitykselliset lakimuutokset astuvat voimaan.

Yleisesti hyvinvointialueuudistuksen toimeenpano on alkuvaiheessa, ja hyvinvointialueiden toiminnan suunnittelun sekä talouden tasapainottamisen kannalta on tärkeää, että rahoituksen kehityksen ennakoitavuutta parannetaan rauhoittamalla rahoitusmallin muutokset tulevina lähivuosina hallitusohjelman mukaisesti.